

RESEARCH ARTICLE / ARAŞTIRMA YAZISI

The Relationship of Covid-19 Related Anxiety with Positive and Negative Emotions of Individuals

COVID-19 Bağlantılı Kaygının Bireylerin Pozitif ve Negatif Duyguları ile İlişkisi

Büşra Özdoğan¹, Gökben Hızlı Sayar², Hüseyin Ünübol³

Abstract:

Covid-19 has emerged as a pandemic that has affected all humanity since the end of 2019 and has affected the mental health of individuals, causing anxiety, fear, uncertainty, and hopelessness. This study aimed to examine the relationship between anxiety caused by Covid-19 and positive and negative emotions. 3121 people with an average age of 31.3 (SD=10.20) were included in this cross-sectional study conducted online. Data were collected via Sociodemographic Information Form, Epidemic Anxiety Scale (EAS), and Positive and Negative Emotion Scale (PNES). In this study, a significant negative correlation was found between epidemic anxiety and positive emotions ($r=-0.057$; $p<.001$); A positive and significant relationship was found between epidemic anxiety and negative emotions ($r=0.571$; $p<.001$). A significant positive correlation was found between economic anxiety and negative emotions ($r=-0.335$; $p<.001$). A significant negative correlation was found between quarantine anxiety and positive emotions ($r=-0.044$; $p<.05$). A significant positive correlation was found between quarantine anxiety and negative emotions ($r=0.534$; $p<.001$). A significant positive correlation was found between social life anxiety and negative emotions ($r=0.489$; $p<.001$). The results of this research point out the relationship between positive and negative emotions and epidemic anxiety, economic anxiety, quarantine anxiety, and social life anxiety. This relationship can be in the form of anxieties affecting emotions, or it can be in the form of emotions affecting the level of anxiety. For this reason, while taking measures to calm anxiety in epidemic disease processes such as Covid-19, positive and negative emotions should be examined, and reparative measures should be taken.

Keywords: Anxiety, Covid-19, Negative Emotions, Pandemic, Positive Emotions

¹PhD Student., Uskudar University, Psychology Doctorate Program, Istanbul, Turkey, busra.ozdogan@st.uskudar.edu.tr Orcid; 0000-0002-2449-9147

²Prof. Dr. Uskudar University, Institute Director - Head of Clinical Psychology Department, Istanbul, Turkey, gokben.hizlisayar@uskudar.edu.tr, Orcid; 0000-0002-2514-5682

³Assoc. Prof., Beykent University, Department of Psychology, İstanbul, Türkiye, huseyin.unubol@uskudar.edu.tr Orcid; 0000-0003-4404-6062

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: Büşra Özdoğan, Uskudar University, Psychology Doctorate Program, Istanbul, Turkey, E-mail: busra.ozdogan@st.uskudar.edu.tr

Date of Received/Geliş Tarihi: 29.12.2021, **Date of Revision/Düzeltilme Tarihi:** 01.08.2022, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 30.08.2022, **Date of Online Publication/Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 13.09.2022

Citing/Referans Gösterimi: Özdoğan, B., Sayar-Hızlı, G. M., & Ünübol, H. (2022). The Relationship of Covid-19 Related Anxiety with Positive And Negative Emotions of Individuals, *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 4(3): 231-241

© 2022 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology (www.ktppdergisi.com). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Öz:

Covid-19, 2019 yılı sonundan itibaren pandemi olarak ortaya çıkmış ve bireylerin ruh sağlığını etkileyerek kaygıya, korkuya ve umutsuzluğa neden olmuştur. Bu çalışmada, Covid-19 bağlantılı kaygının bireylerin pozitif ve negatif duyguları ile ilişkisinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Çevrimiçi ortamda yürütülen bu kesitsel araştırmaya, 31.3 (SS=10.20) yaş ortalamasına sahip 3121 kişi dahil edilmiştir. Veriler, Sosyodemografik Bilgi Formu, Salgın Hastalık Kaygı Ölçeği ve Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Bu çalışmada, salgın hastalık kaygısı ile pozitif duygular arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=-0.057$; $p<.001$); salgın hastalık kaygısı ile negatif duygular arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=0.571$; $p<.001$). Ekonomik kaygı ile negatif duygular arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki gösterilmiştir ($r=-0.335$; $p<.001$). Karantina kaygısı ile pozitif duygular arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=-0.044$; $p<.05$). Karantina kaygısı ile negatif duygular arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=0.534$; $p<.001$). Sosyal yaşam kaygısı ile negatif duygular arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki gösterilmiştir ($r=0.489$; $p<.001$). Bu araştırmanın sonuçları pozitif ve negatif duygular ile salgın hastalık kaygısı, ekonomik kaygılar, karantina kaygısı, sosyal yaşam kaygısının ilişkisine işaret etmektedir. Bu ilişki kaygıların duyguları etkilemesi şeklinde olabileceği gibi, duyguların kaygı düzeyini etkilemesi şeklinde de olabilir. Bu nedenle Covid-19 gibi salgın hastalık süreçlerinde kaygıyı yatıştırarak önlemler alınırken mutlaka pozitif ve negatif duygular da incelenmeli ve onarıcı önlemler alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Kaygı, Negatif Duygular, Pandemi, Pozitif Duygular

Giriş

İnsanlık tarihinde, genellikle hayvanların evcilleştirilmesiyle ortaya çıkan zoonozlar başta olmak üzere, grip ve tüberküloz gibi çok sayıda önemli pandemi görülmüştür (Lacroix, 2012). Koronavirüsler, insanlarda ve birçok farklı hayvan türünde (örneğin kediler, yarasalar) yaygın olan geniş bir virüs ailesidir. İnsanlarda görülen koronavirüsler tipik olarak soğuk algınlığı gibi üst solunum yolu enfeksiyonlarına neden olur. Bu virüs ailesinden SARS-CoV 2003'te, MERS-CoV ise 2012'de görülmüştür. Bu virüs ailesinin en yeni üyesi olan Covid-19 ise 2019'da Çin'in Wuhan kentinde tespit edildikten sonra dünyanın geri kalanına hızla yayılarak bir milyondan fazla insanı etkilemiş ve binlerce ölüme neden olmuştur (Rahman vd., 2021). Covid-19 vaka sayısının ve coğrafi yayılım hızının artmasıyla, Dünya Sağlık Örgütü, Covid-19'u küresel bir salgın olarak ilan etmiş ve 11 Mart 2020'de ise pandemi olarak sınıflandırmıştır (World Health Organization, 2020).

Covid-19 sürecinde klinik olarak kanıtlanmış herhangi bir tedavi seçeneğinin olmaması, aşı geliştirme çalışmalarının hala devam ediyor oluşu, pandemi sürecinin belirsizliği, etkinliklerin iptali (konferanslar, spor müsabakaları), okulların/üniversitelerin ve işyerlerinin çoğunun kapatılması (temel sağlık hizmetleri hariç), katı seyahat kısıtlamaları, pandeminin ekonomi ve sağlık sistemleri üzerindeki etkisi, aile ve arkadaşlarla temastan kaçınma zorunluluğu ve aile ilişkilerindeki değişiklikler, sosyal izolasyon ve yoğun teknoloji kullanımına geçiş gibi faktörler bireylerin ruh sağlığını etkileyerek kaygıya, korkuya, belirsizliğe ve umutsuzluğa neden olmuştur (Both vd., 2021). Hızlı Sayar ve arkadaşlarının yapmış oldukları Covid-19 Türkiye Araştırmasında, pandemi ya da sonrası süreçle ilgili olası kaygılara bakıldığında bireyler; sürecin belirsizliğinden %49.6, sosyal ilişkilerden uzak kalmaktan %40.9, ölümü halinde aile bireylerinin gelecekleri hakkında %35.3, yeterli sağlık hizmeti alamamaktan %31.3, koruyucu ekipmana

ulaşamamaktan %31.1, ekonomik sorunlar yaşamaktan %30.8, kendi ya da çocuğunun eğitiminin aksamasından %28.4, evden dilediğinde çıkamamaktan %28.8 ve aile bireylerinin ruhsal durumlarından ise %27.6 oranında kaygı duymaktadırlar (Hızlı Sayar vd., 2020a).

Önemli görülen bir duruma cevaben gösterilen belirli davranışsal tepkileri içeren bedensel ve zihinsel değişimlerin karmaşık bir şekli olarak tanımlanan duygular (Gerrig ve Zimbardo, 2012), geliştirilen ayrık duygu modeline göre kendi içerisinde pozitif ve negatif duygular olarak ikiye ayrılmaktadır (Alakuş ve Türkoğlu, 2019). 1961'den bu yana, 600'den fazla yayınlanmış makale, pozitif ve negatif duygu kavramlarını araştırmış ve test etmiştir (Solomon ve Stone, 2002). Pozitif duygulanım içerisinde ilgili, mutlu ve heyecanlı gibi iyi hisleri barındırır. Negatif duygulanım ise öfke, sıkıntı ve tedirginlik gibi kötü hisleri barındırır. Weiss ve Cropanzano'ya (2003) göre pozitif duygulanımı daha fazla yaşayan bireyler, hayattan daha çok keyif alır, sosyal hayatları kolaylaşır ve kişilerarası, psikolojik yarar sağlarlar. Bununla birlikte negatif duygulanımı daha fazla yaşayan bireyler ise daha fazla negatife odaklanırlar ve psikolojik, fiziksel olarak bu durumdan kötü etkilenirler (Doğan ve Özdevecioğlu, 2009). Psikopatoloji araştırmacıları, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ile ilgili olanlar da dahil olmak üzere, kişilik, duygulanım ve psikopatolojinin etkileşimi ile uzun süredir çalışmaktadır. TSSB ve nevrozizm, negatif duygular ile pozitif korelasyon gösterir. Diğer yandan, olumlu, dışa dönük bir kişiliğe sahip olma (örneğin, dışa dönüklük/olumlu duygusallık) veya kontrollü, ihtiyatlı bir şekilde davranma (örneğin, vicdanlılık/düşük çekingenlik) eğilimini ölçen kişilik özellikleri, pozitif duyguların fazlalığı TSSB ile negatif korelasyon göstermektedir (Kotov vd., 2010). Araştırmalar, sigara içenlerin sigara içmeyenlere göre daha fazla negatif duygu yaşama eğiliminde olduğunu göstermiştir (Kahler vd., 2009). Nevrotikliği yüksek ve negatif duyguları daha fazla deneyimleyen bireyler, olumsuz etkilere karşı kronik eğilimlerinin bir sonucu olarak daha fazla kişilerarası çatışma yaşayabilir. Düşük

pozitif duygu yaşama eğilimi, sosyal eksiklikten kaynaklanan yalnızlık veya düşük iş performansı ile sonuçlanabilir (Sadeh vd., 2015). Pozitif duyguların depresyon, TSSB, alkol ve kokain kullanım bozuklukları ile negatif ilişkili olduğu gösterilmiştir. Alkol ve madde kullanım bozukluğu olan kişilerin negatif duygularını daha fazla yaşadığı ve uyarılma arayışı içinde pozitif duyguları deneyimlemek için maddeye yöneldikleri ifade edilmiştir (Carpenter vd., 2020). Yapılan araştırmalar, Covid-19 ile anksiyete/depresyon semptomları arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur (Klaser vd., 2021). Negatif duyguların, depresyon ve anksiyete gibi diğer psikopatoloji biçimleriyle güçlü bir şekilde ilişkili olduğu saptanmıştır (Stanton vd., 2017). Negatif duyguların psikopatolojiye yakınlık sağlayıcı ve pozitif duyguların ise psikopatolojiden koruyucu rolü olması nedeniyle pozitif ve negatif duygular ruh sağlığı için oldukça önemlidir. Pozitif ve negatif duyguların bireylerin psikolojisindeki önemli rolü nedeniyle, Covid-19 gibi salgın hastalık süreçlerinde kaygıyı yatıştırarak önlemler alınırken pozitif ve negatif duyguların da incelenmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu araştırmada, Covid-19 bağlantılı kaygının, bireylerin pozitif ve negatif duyguları ile ilişkisinin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışma, kesitsel tasarımla yürütülen bir araştırmadır. Kesitsel araştırmalar, risk altındaki toplumda ya da buradan seçilen bir örnek üzerinde herhangi bir hastalığın veya olayın bir zaman kesitindeki bulunma sıklığının incelendiği epidemiyolojik araştırma tasarımıdır. Sıklığın demografik özelliklerle ve çeşitli etiyolojik faktörlerle ilişkisinin incelenebildiği kesitsel araştırmalar evreni temsil açısından oldukça önemlidir (Kılıç, 2018).

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni, Covid-19 sürecinde Türkiye’de ikamet eden bireylerin tamamından oluşmaktadır. Evrenin tamamına ulaşılması mümkün olmadığı için rastlantısal örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma, Nisan 2020’de Google Formlar üzerinden oluşturulan ölçek formlarının sosyal medya aracılığıyla 3226 gönüllüye ulaştırılması ile yürütülmüştür. Formların başında bilgilendirilmiş onam sunulmuştur. IP adresi kontrolü ile mükerrer katılım önlenmiştir. 105 katılımcının cevapları ölçekleri eksik doldurdıkları için geçersiz sayılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Veriler Demografik Bilgi Formu, Salgın Hastalık Kaygı Ölçeği (SHKÖ) ve Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği (PNDÖ) ile toplanmıştır.

Demografik Bilgi Formu: Katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, mesleki durum, eğitim düzeyi, yaşanan yer, mevcut kronik hastalık gibi bilgilerini almak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Salgın Hastalık Kaygı Ölçeği (SHKÖ): Salgın Hastalık Kaygı Ölçeği (SHKÖ) Hızlı Sayar ve diğerleri tarafından salgın hastalık kaygısını ölçmek için geliştirilmiştir (Hızlı Sayar vd., 2020b). Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 6435 gibi geniş bir örneklem grubu ile yapılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (α) .90; Test-Tekrar Test güvenilirlik katsayısı 0.73’tür. Ölçek geçerlik çalışması, Kaiser-Meyer-Olkin katsayısı (KMO) ve Bartlett Küresellik analizleri ile incelenmiştir. Buna göre KMO örneklem katsayısı değeri ,898 olarak bulunmuştur.

Bartlett Küresellik testi sonucu ise anlamlı bulunmuştur ($X^2=58905,466$, sd: 153, $p=0,000$). Ölçek 18 maddeden oluşmaktadır. Her bir madde “Bana hiç uygun değil”, “Bana az uygun”, “Bana orta uygun”, “Bana çok uygun” ve “Bana tamamen uygun” ifadeleri arasında derecelendirilen beşli Likert tipinde bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 90, en düşük puan ise 18’dir. Ölçekten alınan puanın artması salgın hastalık kaygısının da arttığı anlamına gelmektedir. Eğer bireyin ölçekten aldığı puan 18-32 arasındaysa bu durumda “kaygı yok”, alınan puan 33-46 aralığında ise “az kaygılı”, 47-61 aralığında “orta kaygılı”, 62-75 aralığında “yüksek kaygılı” ve 76-90 aralığındaysa “çok yüksek kaygılı” anlamına gelmektedir. Ölçek “Salgın”, “Ekonomik”, “Karantina” ve “Sosyal Yaşam” olmak üzere dört boyuttan oluşmaktadır. Bu sayede bireylerdeki salgın hastalık kaygısı bütüncül biçimde değerlendirilmiştir (Hızlı Sayar vd., 2020b).

Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği (PNDÖ) (Positive and Negative Affect Schedule: PANAS):

Watson, Clark ve Tellegen tarafından 1988 yılında geliştirilen Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği’nin Türkçe uyarlaması için geçerlik ve güvenilirlik çalışması Gençöz tarafından 2000 yılında yapılmıştır (Watson vd., 1988; Gençöz, 2000). Gençöz (2000), Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nin farklı bölümlerinde öğrenim gören 199 lisans öğrencisinden aldığı veriler doğrultusunda ölçeğin faktör geçerliğini çalışmış, iç tutarlılığı pozitif ve negatif duygu için sırasıyla 0,83 ve 0,86; test-tekrar test tutarlılığı ise yine aynı sıraya göre 0,40 ve 0,54 bulmuştur (Gençöz, 2000).

Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği, “İlgili, Sıkıntılı, Heyecanlı, Mutsuz, Güçlü, Suçlu, Ürkmüş” gibi 20 adet farklı duyguları tanımlayan sözcükten oluşmaktadır. Bu sözcüklerin 10 tanesi pozitif “İlgili, Heyecanlı, Güçlü, Hevesli, Gururlu, Uyanık (dikkati açık), İlhamlı (yaratıcı düşüncelerle dolu), Kararlı, Dikkatli, Aktif”, 10 tanesi ise negatif “Suçlu, Ürkmüş, Düşmanca, Asabi, Utanmış, Sinirli, Tedirgin, Korkmuş, Sıkıntılı, Mutsuz” duygudan oluşmaktadır. Katılımcılardan ölçek maddelerini değerlendirirken son iki hafta içerisinde ne hissettiklerini düşünmeleri istenmektedir. Ölçek, her bir duygu sözcüğünü “çok az veya hiç”, “biraz”, “ortalama”, “oldukça” ve “çok fazla” ifadeleri arasında derecelendirilen beşli Likert tipindedir. Her bir duygu boyutu için alınabilecek puanlar ise 10-50 aralığındadır (Gençöz, 2000).

Verilerin Analizi

Ölçeklerden ve demografik bilgi formundan elde edilen veriler IBM SPSS 21.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Analizler yapılmadan, normallik, doğrusallık ve örneklem varyanslarının homojenliği test edilmiştir. Ayrıca verilerin uç puana sahip olup olmadıkları da incelenmiştir. Verilerde uç değere sahip katılımcı olmadığı görülmüştür. Analizlerde istatistiksel anlamlılık düzeyi $p \leq 0,05$ olarak belirlenmiştir. Gruplar arasındaki farkı tespit etmek için iki bağımsız grup arasında ortalamalara bakarak istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için bağımsız örneklem t-testi, ikiden fazla gruplarda farklılığın incelenmesi için Tek Yönlü Varyans Analizi ANOVA testi kullanılmıştır. Hangi grupların birbirinden farklı olduğunu saptamak için ise Tukey post-hoc testleri yapılmıştır. Pozitif duygular, negatif duygular ve kaygılar arasındaki ilişkinin incelenmesi için korelasyon analizi yapılmıştır.

Bulgular

Araştırmaya katılan 3121 katılımcının %74,8'sinin (n=2334) kadınlardan ve %25,2'sinin (n=787) erkeklerden oluştuğu görülmüştür.

Katılımcıların yaş ortalaması 31.3±10.20'dir. Katılımcıların demografik bilgileri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

Bireysel Özellikler	N	%
Cinsiyet		
Kadın	2334	25.2
Erkek	787	74.8
Toplam	3121	100.0
Yaş		
<27	1030	33.0
27-39 yaş arası	1114	35.7
39>	977	31.3
Toplam	3121	100.0
Medeni Durum		
Evli	1410	45.2
Bekâr	1618	51.8
Boşanmış/Ayrılmış	75	56.7
İlişkisi Var	18	0.6
Toplam	3121	100.0
Eğitim Durumu		
Lise ve Altı	795	25.5
Lise Üstü	2326	74.5
Toplam	3121	100.0
Çocuk Sahibi Olma		
Var, 18 yaş altı ve üstü çocuklarım var	157	5.0
Var, 18 yaş altında çocuğum / çocuklarım var	816	6.0
Var, 18 yaş üstü çocuğum / çocuklarım var	282	9.0
Yok	1866	59.8
Toplam	3121	100
Yaşanılan Yer		
İl merkezi	210	6.7
Büyükşehir/metropol	2230	71.5
İlçe/Kasaba/Köy	681	21.8
Toplam	3121	100
Meslek		
Öğrenci	691	22.1
Akademisyen / öğretmen	412	13.2
Sağlık çalışanı	365	11.7
Ev Hanımı	321	10.3
Mühendis / mimar / teknisyen / medya / adli / profesyonel alanlar	281	9.0
İşsiz	191	6.1
Diğer	238	7.5

Memur	105	3.4
Esnaf / ticaret / serbest çalışan	132	4.2
Emekli	99	3.2
İşçi	96	3.1
Psikolog	81	2.6
Sanatçı	36	1.2
İşletme / İktisat	26	0.8
Muhasebe	19	0.6
Özel Sektör	11	0.4
Klinik Psikolog	15	0.5
Tarım / hayvancılık	2	0.1
Toplam	3121	100

Tablo 2: Sosyodemografik Değişkenlere Göre Pozitif Duygular, Negatif Duygular, Salgın Hastalık Kaygısı, Ekonomik Kaygı, Karantina Kaygısı ve Sosyal Yaşam Kaygısı Puanlarının Karşılaştırılması

Sosyodemografik Değişkenler	Pozitif Duygular	Negatif Duygular	Salgın Hastalık Kaygısı	Ekonomik Kaygı	Karantina Kaygısı	Sosyal Yaşam Kaygısı
Cinsiyet						
Kadın	27.70±7.92	23.53±8.44	18.49±6.68	5.10±2.01	11.48±3.24	12.63±4.28
Erkek	27.89±8.50	21.88±8.40	15.82±6.27	5.20±1.99	10.67±3.23	11.32±4.32
p	0.572	< .001	< .001	0.217	< .001	< .001
Eğitim						
Lise ve altı	27.43±8.09	23.62±8.53	16.96± 6.80	5.07±2.03	11.27±3.45	11.95±4.44
Lise ve üstü	27.86±8.06	22.93±8.43	18.11±6.62	5.14±1.99	11.28±3.19	12.41±4.28
p	0.194	0.047	< .001	0.355	0.962	0.009
Medeni Durum						
Bekar (1)	26.86±8.37	23.75±8.63	17.68±6.68	5.29±2.02	11.65±3.34	12.53±4.38
Evli (2)	28.71±7.57	22.48±8.24	18.02±6.71	4.94±1.97	10.86±3.10	12.02±4.24
Boşanmış / Ayrılmış (3)	29.20±7.80	21.85±8.14	17.23±6.47	5.08±2.03	10.63±3.26	12.29±4.33
İlişkisi var (4)	26.28±10.03	20.50±6.39	16.61±6.12	4.28±1.41	12.67±3.65	13.33±4.90
F	14.27	6.79	1.02	9.06	17.28	3.82
p	< .001	< .001	0.382	< .001	< .001	0.010
Gruplar arası fark	1>2	1>2		1>2	1>2,1>3	1>2
Çocuk Sayısı						
Var, 18 yaş altı ve üstü çocuklarım var (1)	29.52±7.24	19.64±7.01	16.26±6.13	4.62±1.74	9.69±2.90	11.14±4.23
Var, 18 yaş altında çocuğum / çocuklarım var (2)	28.77±7.61	23.20±8.24	18.28±6.80	4.98±2.02	11.03±3.08	12.15±4.26
Var, 18 yaş üstü çocuğum / çocuklarım var (3)	28.89±7.50	20.54±8.04	16.87±6.68	4.89±1.85	10.31±3.23	11.71±4.20
Yok (4)	26.98±8.32	23.75±8.58	17.89±6.65	5.26±2.02	11.66±3.29	12.55±4.36
F	14.49	21.51	6.14	9.08	31.62	7.90
p	< .001	< .001	< .001	< .001	< .001	< .001
Gruplar arası fark	4>1,2,3	4>1, 3>1, 4>3	2>1,4>1,2>3	4>1, 4>2,4>3	4>1,4>2,4>3,2>3	4>1, 4>3,2>1

Not: İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p \leq 0.05$ kabul edilmektedir.

Cinsiyete göre pozitif duygular, negatif duygular, salgın hastalık kaygısı, ekonomik kaygı ve karantina kaygısı puanları karşılaştırılmıştır. Pozitif duygularda ve ekonomik kaygıda kadınlar ile erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($p > 0,05$). Negatif duygular, salgın hastalık kaygısı, karantina kaygısı ve sosyal yaşam kaygısında kadınlar ile erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p < 0,05$).

Eğitim düzeyi değişkenine göre pozitif duygular, negatif duygular, salgın hastalık kaygısı, ekonomik kaygı ve karantina kaygısı puanları karşılaştırılmıştır. Negatif duygularda, sosyal yaşam kaygısında ve salgın hastalık kaygısında lise ve altı eğitim düzeyi ile lise üstü eğitim düzeyine sahip bireyler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p < 0,05$). Pozitif duygularda, ekonomik kaygıda ve karantina kaygısında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($p > 0,05$).

Bekar, evli, boşanmış ya da ayrılmış ve ilişkisi var gibi dört farklı medeni durum ile pozitif duygular, negatif duygular, salgın hastalık kaygısı, ekonomik kaygı ve karantina kaygısı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda pozitif duygular, negatif duygular, ekonomik kaygı ve karantina kaygısında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p < 0,05$). Salgın hastalık kaygısı ve sosyal yaşam kaygısında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($p > 0,05$). Bu farklılığın nereden kaynaklandığı saptamak için Tukey Post- Hoc testi yapılmıştır.

Çocuğu olan grup ve olmayan grup arasında pozitif duygular, negatif duygular, salgın hastalık kaygısı, ekonomik kaygı, karantina kaygısı ve sosyal yaşam kaygısında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p < 0,05$). 18 yaş altı ve üstü çocukları olan, 18 yaş altında çocuğu veya çocukları olan, 18 yaş üstü çocuğu veya

çocukları olan ve çocuğu olmayan dört grup arasında da pozitif duygular, negatif duygular, salgın hastalık kaygısı, ekonomik kaygı, karantina kaygısı ve sosyal yaşam kaygısında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p<0,05$). Bu farklılığın nereden kaynaklandığı saptamak için Tukey Post- Hoc testi yapılmıştır.

İl merkezi, büyükşehir, metropol ve ilçe, kasaba ya da köyde yaşayan üç farklı grubun karşılaştırılması sonucunda pozitif duygular, negatif duygular, salgın hastalık kaygısı, ekonomik kaygı, karantina ya da sosyal yaşam kaygısı arasında istatistiksel anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 3: Pozitif Duygular, Negatif Duygular ve Kaygılar Arasındaki İlişki

		Pozitif Duygular	Negatif Duygular	Salgın Hastalık Kaygısı	Ekonomik Kaygı	Karantina Kaygısı	Sosyal Yaşam Kaygısı
Pozitif Duygular	Pearsons r	—					
	p-değeri	—					
	95% CI Upper	—					
	95% CI Lower	—					
	N	—					
Negatif Duygular	Pearson's r	-0.066	**	—			
	p-değeri	<.001		—			
	95% CI Upper	-0.031		—			
	95% CI Lower	-0.101		—			
	N	117		—			
Salgın Hastalık Kaygısı	Pearson's r	-0.057	*	0.571	**	—	
	p-değeri	0.001		<.001		—	
	95% CI Upper	-0.022		0.594		—	
	95% CI Lower	-0.092		0.546		—	
	N	3117		3117		—	
Ekonomik Kaygı	Pearson's r	-0.016		0.335	**	0.242	***
	p-değeri	0.366		<.001		<.001	
	95% CI Upper	0.019		0.365		0.275	
	95% CI Lower	-0.051		0.303		0.209	
	N	3117		3117		3121	
Karantina Kaygısı	Pearson's r	-0.044	*	0.534	**	0.429	**
						0.401	**
							—

	Pozitif Duygular	Negatif Duygular	Salgın Hastalık Kaygısı	Ekonomik Kaygı	Karantina Kaygısı	Sosyal Yaşam Kaygısı
p-değeri	0.014	< .001	< .001	< .001	—	—
95% CI Upper	-0.009	0.559	0.457	0.430	—	—
95% CI Lower	-0.079	0.509	0.400	0.371	—	—
N	3117	3117	3121	3121	—	—
Sosyal Yaşam Kaygısı						
Pearson's r	0.035	0.489 **	0.455 ***	0.479 **	0.522 ***	—
p-değeri	0.054	< .001	< .001	< .001	< .001	—
95% CI Upper	0.070	0.516	0.482	0.506	0.547	—
95% CI Lower	-0.0	0.462	0.427	0.452	0.496	—
N	3117	3117	3121	3121	3121	—

Not.: * p < .05, ** p < .01, *** p < .001

Korelasyon analizi sonucunda pozitif duygular ile negatif duygular arasında istatistiksel açıdan negatif yönde anlamlı bir ilişki ($p < .001$); salgın hastalık kaygısı ile pozitif duygular arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p < .001$); salgın hastalık kaygısı ile negatif duygular arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki ($p < .001$) ve ekonomik kaygı ile negatif duygular arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki ($p < .001$) gösterilmiştir. Ekonomik kaygı ile pozitif duygular arasında ilişki saptanmamıştır.

Karantina kaygısı ile pozitif duygular arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki ($p < .05$); karantina kaygısı ile negatif duygular arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki ($p < .001$), gösterilmiştir. Sosyal yaşam kaygısı ile pozitif duygular arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki saptanamazken, sosyal yaşam kaygısı ile negatif duygular arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki gösterilmiştir ($p < .001$)

Tartışma

Bu çalışmada, bir salgın hastalık modeli olarak COVID-19'un sebep olduğu kaygının bireylerin pozitif ve negatif duyguları ile ilişkisinin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre, Covid-19 pandemisi sürecinde, kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre daha fazla negatif duygu, salgın hastalık kaygısı, karantina kaygısı ve sosyal yaşam kaygısı yaşadığı saptanmıştır. Elde edilen bu bulgu literatür ile uyumludur. Son veriler kadınların Covid-19 sırasında artan yalnızlık, depresyon ve anksiyete riski altında olduğunu göstermektedir (Pieh vd., 2020). Çin'de Covid-19 salgını sırasında yapılan bir çalışmada, sosyal medya kullanıcıları arasındaki depresyon ve anksiyetenin cinsiyet farklılıkları kesitsel bir çalışma ile irdelenmiştir. 3088

katılımcı ile yapılan çalışmada, depresyon yaygınlığı %14.14, anksiyete yaygınlığı ise %13,25 olarak saptanmıştır. Kadınlar erkeklere göre daha şiddetli stres ve anksiyete semptomları yaşarken, erkek katılımcıların strese karşı daha iyi dayanıklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Covid-19 bağlantılı korkularda da cinsiyetler arasında farklılık olduğu gözlenmiştir. Hızlı Sayar ve arkadaşlarının yapmış oldukları araştırmanın sonuçlarına göre, koronavirüs hakkında haber izlerken ya da sosyal medyada haber görünce kadınlar %57, erkekler ise %37 oranında korktuklarını ifade etmişlerdir. Covid-19 hakkında düşününce rahatsız olma kadınlar %51 oranında iken erkeklerde bu oran %37'dir. Koronavirüsten çok korktuğunu ifade etme oranı kadınlarda %41 iken erkeklerde bu oran %35'tir. Covid-19 nedeniyle hayatını kaybetmekten korkma düzeylerine bakıldığında ise kadınlarda bu oran %42 iken, erkeklerde %29 olarak saptanmıştır (Hızlı Sayar vd., 2020a). COVID-19 pandemisinin ortaöğretim sonrası öğrencilerin akademik deneyimleri, sosyal ilişkileri, izolasyon duyguları ve zihinsel sağlıkları üzerindeki etkisinin araştırıldığı bir çalışmada, öğrencilerin %41,3'ü COVID-19 nedeniyle sosyal izolasyonun zor veya çok zor olduğunu bildirmiştir. Bu sonucun cinsiyete göre daha da farklılaştığı görülmüştür. Kız öğrencilerin (%44,6), erkeklere göre (%32,0) sosyal izolasyonun zor/çok zor olduğunu bildirdiği görülmüştür (Prowse vd., 2021). Tarihte pandemiden önceki ekonomik durgunluklar imalat, inşaat veya ticaret gibi geleneksel olarak erkek egemen sektörleri etkilerken, Covid-19 pandemisiyle sosyal mesafe gereksinimleri, en büyük etkisini hizmet sektörü gibi kadın egemen sektörler üzerinde yapmıştır. Bu sebeple kadınların istihdamı bu kriz sırasında en az erkeklerinki kadar zarar görmüştür (Mongey ve Weinberg 2020). Literatürde yapılmış çalışmalara bakıldığında, Covid-19

pandemisi ile birlikte iş hayatında kadınların yoğunlukla çalıştığı hizmet sektörünün fazla etkilenmesi, okul ve kreş gibi çocuk bakımına destek sağlayan merkezlerin sosyal mesafe gereğince kapatılmasıyla çocuk bakım yükünün artması ve temelde biyolojik incinebilirliğin daha fazla olması gibi nedenlerle kadınlar pandemi sürecinde erkeklere oranla daha fazla negatif duygu, salgın hastalık kaygısı, karantina kaygısı ve sosyal yaşam kaygısı yaşamış olabilir.

Yapılan bu çalışmada lise ve altı eğitim seviyesinde bulunanların daha fazla negatif duygulanıma sahip olması literatür bulgularıyla da uyumludur. Bu çalışmada lise üstü öğrenim görenlerin daha fazla salgın hastalık kaygısı yaşadığı bulgusu ile literatürde bazı çalışmalar uyumlu iken bazıları ile uyumlu bulunmamıştır. Yapılan bu çalışmada lise üstü eğitim seviyesinde bulunan bireylerin daha fazla salgın hastalık kaygısı yaşadığı bulunmasının nedeni çalışmanın örneklem dağılımından kaynaklanıyor olabilir. Araştırmanın örnekleminin önemli bir kısmı öğrenci (n=691), akademisyen/öğretmen (n=412) ve sağlık çalışanlarından (n=365) oluşmaktadır. Pandemi ile mücadele de alınan tedbirler kapsamında aniden üniversitelerin kapatılması, sınavların ertelenmesi öğrencilerde, akademisyenlerde ve öğretmenlerde salgın hastalık kaygısını artırmış olabilir. Salgın hastalıklar sağlık sistemini oldukça kötü etkilemektedir. Sağlık çalışanları pandemi ile mücadele de sürekli olarak maruz kaldıkları viral yük nedeniyle yüksek risk grubundadır. Aynı zamanda ağır çalışma şartları, artan iş yükü, kısıtlı dinlenme süreleri, enfekte olma ve virüsü ailelerine bulaştırma riskleri nedeniyle de salgın hastalık kaygısını yüksek oranda yaşıyor olabilirler.

Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre, il merkezi, büyükşehir, metropol ve ilçe, kasaba ya da köyde yaşayan üç farklı grubun karşılaştırılması sonucunda yaşanan yer ile pozitif duygular, negatif duygular, salgın hastalık kaygısı, ekonomik kaygı, karantina ya da sosyal yaşam kaygısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatüre bakıldığında, Covid-19 sürecinde toplum bakım hizmetleri ile yaşlı bireylerin ruh sağlığı arasındaki ilişkide kır-kent ve cinsiyet farklılıklarını araştıran bir çalışmada, yaşlı kadınların ruh sağlığının yaşlı erkeklere göre önemli bir ölçüde daha kötü olduğunu saptamıştır. Çalışmadaki diğer bir bulguda, kentte yaşayan yaşlı bireylerin ruh sağlığının kırsal kesimde yaşayanlara göre biraz daha iyi bulunmuşken aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığıdır (Yang vd., 2021). Covid-19 salgını sırasında ergenlerin ruh sağlığı için risk faktörlerini belirlemeyi hedefleyen bir araştırmada Wuhan ve Çin'deki diğer kentsel alanlar arasında bir karşılaştırma yapılmıştır. Yapılan çalışmada, Wuhan'daki ergenlerin depresyonunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı ancak Çin'deki diğer kentsel alanlara kıyasla kaygıda istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Bu, Wuhan'daki ergenlerin diğer kentsel alanlardakilere göre daha endişeli görüldükleri, ancak bölgesel olarak karşılaştırıldığında depresyon düzeylerinin benzer olduğu anlamına gelmektedir (Chen vd., 2020). Jiao ve arkadaşları yaptıkları çalışmada, salgının yoğun olduğu bölgelerde yaşayan çocuklarda olumsuz duygu oranının daha yüksek olmasına rağmen, alanlar arasındaki farkın anlamlı bir düzeye ulaşmadığını bulmuşlardır (Jiao vd., 2020). São Paulo Eyaletindeki başkent ve başkent dışında bulunan 604 belediye arasında Covid-19 'a karşı savunmasızlığı etkileyen risk faktörleri belirlemeyi amaçlayan bir çalışma yürütülmüştür. Bu

çalışmaya göre, başkentten uzaklığın Covid-19 için koruyucu bir faktör olduğu saptanmıştır (Fortaleza vd., 2020). Yapılan bu çalışmada, yaşanan yer ile diğer değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamasının nedeni Covid-19 sürecinde hem kent hem de köylerin eşit şekilde etkilenmiş olması olabilir.

Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre, çocuğu olanların çocuğu olmayanlara göre daha fazla pozitif duyguya sahip olduğu gösterilmiştir. Bununla birlikte 18 yaş altında çocuğu olanların daha fazla salgın hastalık kaygısı yaşadığı, 18 yaş altında çocuğu olan ya da olmayanların daha fazla negatif duyguya sahip olduğu, karantina ve sosyal yaşam kaygısını daha fazla yaşadıkları saptanmıştır. Çocuğu olmayanların ise daha fazla ekonomik kaygı yaşadığı saptanmıştır. Covid-19 pandemisi nedeniyle ülke çapında okullar ve kreşler kapandıkça, çocuk bakımı ihtiyaçları artmıştır. Pandemiden önce de kadınların çocuk bakımı sağlamada erkeklerden daha ağır bir yük taşıdığı bilinmektedir. Evli veya partneri olan kadınlar, ev işlerinde ve çocuk bakımında erkeklere göre daha fazla sorumluluk alma eğilimindedir (Schoonbroodt, 2018). Covid-19 pandemisi, süreçte okul ve kreşlerin kapanmasının yanı sıra sosyal mesafe gereklilikleriyle birlikte hem evde hem de işte çocuk bakımı düzenlemeleri açısından cinsiyet farklılıklarını büyütme potansiyeline sahiptir. Evde okul çağında çocuğu olan ve olmayan çiftlerin Covid-19 pandemisi sırasında psikolojik sıkıntılarla nasıl başa çıktıkları ve cinsiyet farklılıkları üzerine yapılan bir çalışmada, kadınların erkeklere oranla daha fazla psikolojik sıkıntı çektiği ve anksiyete, depresyon belirtilerinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca evde okul çağında çocuğu olan kadınların olmayan kadınlara göre psikolojik problem yaşama riskleri daha fazladır. Bununla birlikte evde okul çağındaki çocukları olan babaların, çocuğu olmayan erkeklerden önemli ölçüde farklı düzeyde psikolojik sıkıntı yaşamadıkları tespit edilmiştir. Bu durumda, psikolojik sıkıntı ile çocuk bakımını sağlamaktan kimin daha fazla sorumlu olduğu arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir (Zamarro ve Prados, 2021). Ancak sosyal mesafe gereklilikleri nedeniyle, pandemi sürecinde eskiye göre daha fazla sayıda ebeveyn evden çalışmaya başlamıştır. Pandemi sırasında her iki cinsiyetten daha fazla ebeveynin evde daha fazla zaman geçirmesi, bunun ebeveynler arasındaki çocuk bakımı paylaşımındaki cinsiyet dengesi için ne anlama geldiği konusunda literatürde yeterli çalışmaya rastlanmamıştır. Sosyal mesafe tavsiyeleri, sokağa çıkma yasakları ve uzun süreli kapanmalar, yaşlıların daha yüksek Covid-19 ölüm riski, büyükanne ve büyükbaba veya diğer aile üyeleri gibi resmi olmayan bakım sağlayıcıların yardım etmesini ve çocuk bakımını üstlenmelerini imkansız hale getirmese de zorlaştırmıştır. Bu oldukça önemlidir çünkü çocuk bakımı düzenlemelerinin kadın işgücü arzı için çok önemli olduğu iyi bilinmektedir (Zamarro, 2020). Tüm bu nedenlerle, Covid-19 pandemisinin kadınlar üzerinde, özellikle kariyer planları olan ve çalışan annelerin refahı üzerinde büyük bir etkisi vardır. Yapılan bu araştırmada, 18 yaşından küçük çocuğu olan bireylerin daha fazla negatif duygu yaşaması, karantina ve sosyal yaşam kaygısı taşımasının nedeni Covid-19 ile yaşam pratiklerinin radikal biçimde değişmesi, çocuk bakım planlamalarının yeniden düzenlenmek zorunda kalması, kreşlerin ve okulların kapanmasına uyum sağlamakta zorlanma nedeniyle olabilir.

Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre, evli olanların diğer gruplara göre daha fazla pozitif duygu yaşadığı, bekarların diğer gruplara göre daha fazla negatif duygu yaşadığı, ekonomik kaygı, karantina kaygısı ve sosyal yaşam kaygısı yaşadığı saptanmıştır. 26 ülkede yapılan bir araştırmada Covid-19 pandemisi sürecinde evli (veya birlikte yaşayan) bireylerin bekar bireylere göre daha düşük düzeyde stres yaşadıkları saptanmıştır (Kowal vd., 2020). Genel olarak evli bireyler daha mutludur, daha uzun ve sağlıklı yaşar ve intihar etme riskleri daha düşüktür (Kiecolt-Glaser ve Newton, 2001). Chin ve ark. (2017), yaptıkları çalışmada önceki sonuçları fizyolojik düzeyde desteklemiştir. Yapılan araştırmada, evli ve bekar kişilerin kortizol düzeylerini karşılaştırmışlardır. Evli bireylerin, evli olmayan ve daha önce evli olan kişilere göre daha düşük kortizol düzeylerine sahip olduğunu saptamışlardır. Bu da onların daha düşük düzeyde stres yaşadıklarını düşündürmektedir (Chin vd., 2017). Covid-19 pandemisinde dış dünyadan nispeten izole olunmasına rağmen, birçok birey kendi evlerinin rahatlığında, genellikle arkadaşları veya akrabalarıyla çevriliydi. Ancak bu dönemi tek başına atlatan bireyler de bulunmaktadır. Yalnız yaşamak, daha önce daha yüksek depresyon ve anksiyete endeksleri ve diğer yaygın zihinsel bozukluklarla ilişkilendirilmiştir. Bu nedenle, tek başına yaşayanlar, potansiyel destek kaynağı olabilecek insanlarla yaşayanlara göre Covid-19 durumu nedeniyle daha fazla stres yaşayabilir (Cohen ve Wills, 1985). Diğer yandan, başkalarının yanında olmak da stres arttırıcı olabilir. Özellikle, gelişmekte olan ülkelerde olduğu yaygın olan, aşırı kalabalığa -veya mevcut durumda- konut veya hane kalabalıklarına maruz kalınması, ruh sağlığına zararlı olabilir. Araştırmalar, bu tür kronik strese mahremiyet eksikliği, daha fazla sayıda istenmeyen sosyal etkileşim, aile veya ev arkadaşları ile ilişkilerde olası bozulma vb. eşlik ettiğini göstermektedir. Yalnız yaşayanlar ve aşırı kalabalığa maruz kalanlar en yüksek stres seviyelerini yaşamaktadır (Fuller vd., 1996). Yapılan bu araştırmada, bekar bireylerin evli bireylere göre daha fazla negatif duygu yaşaması, karantina ve sosyal yaşam kaygısı yaşamasının nedeni Covid-19 sürecinde kısıtlamalarla birlikte destek kaynaklarından uzak kalmaları olabilir.

Covid-19 bağlantılı kaygının bireylerin pozitif ve negatif duyguları ile ilişkisinin ortaya konulması amaçlanan bu çalışmada, salgın hastalık kaygısı ile pozitif duygular arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki; salgın hastalık kaygısı ile negatif duygular arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Ekonomik kaygı ile negatif duygular arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki gösterilmiştir. Karantina kaygısı ile pozitif duygular arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki; karantina kaygısı ile negatif duygular arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Sosyal yaşam kaygısı ile negatif duygular arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Yüksel'in (2014) yapmış olduğu araştırmada, pozitif duyguların artması ve negatif duyguların azalması ile kaygı arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki; pozitif duygunun azalması ve kaygı arasında ise pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu gösterilmiştir. Hem olumlu hem de olumsuz duygusal kaçınmanın kaygı semptom şiddetiyle ilişkilerini incelemeyi amaçlayan çalışmada hem olumlu hem de olumsuz duygulardan kaçınmanın şiddetli kaygı belirtileri ile ilişkili olduğu gösterilmiştir (Bardeen vd., 2014). Olumlu ve olumsuz duyguların düzenlenmesindeki bozulmalarla anksiyete ve depresif bozukluklarla

ilişkilendirilmektedir (Young vd., 2019). Sosyal anksiyete bozukluğunun artan olumsuz ve azalan olumlu duygusal deneyim ile ilişkili olduğu gösterilmiştir (Morrison vd., 2016). Covid-19'un bireylerin ruh sağlığı üzerindeki etkilerini araştırmak amacıyla yapılan bir çalışmada, pandemi ile bireylerde sosyal risklere karşı duyarlılığın, sağlıkları ve aileleriyle uğraşlarının, olumsuz duyguların (rneğin; kaygı, depresyon ve öfke) arttığı; olumlu duyguların (rneğin mutluluk) ve yaşam doyumunun azaldığı gösterilmiştir (Li vd., 2020). COVID-19 pandemisi sırasında hemşirelerin kaygı düzeyleri ile öfke gibi olumsuz duygu ifade tarzları arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla yapılan çalışmada, yüksek kaygı düzeyinin öfke ifade tarzını olumsuz etkilediği gösterilmiştir (Bayrak vd., 2021). Bu araştırmadan elde edilen bulgular ile literatür uyumludur.

Bu araştırmanın sonuçları pozitif ve negatif duygular ile salgın hastalık kaygısı, ekonomik kaygılar, karantina kaygısı, sosyal yaşam kaygısının ilişkisine işaret etmektedir. Bu ilişki kaygıların duyguları etkilemesi şeklinde olabileceği gibi, duyguların kaygı düzeyini etkilemesi şeklinde de olabilir. Bu nedenle Covid-19 gibi salgın hastalık süreçlerinde kaygıyı yatıştıracak önlemler alınırken mutlaka pozitif ve negatif duygular da incelenmeli ve onarıcı önlemler alınmalıdır. Alandaki araştırmacılar saptanan ilişkilerin nedenlerini analiz edecek çalışmalara yönelerek, Covid-19 süreci ve sonrasında psikososyal destek ve psikolojik rehabilitasyon ya da psikoterapi modellerinde, kaygıların yanı sıra, bu kaygılarla ilişkili olabilecek duygulara odaklanarak yeni modeller geliştirebilirler.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle katılımcıların tek bir coğrafı bölgeden seçilmiş olması, sonuçların tüm ülkeye genellenmesini engellemektedir. İkinci olarak veriler yüz yüze değil, öz bildirim dayanan veri toplama araçları ile çevrim içi ortamda toplanmıştır. Bu durum veri kalitesini etkileyebilmektedir. Araştırma pandeminin hemen başında, Nisan 2020'de yrtlmştir. Sonrasında pandemi birkaç zirve yapmıştır. Gerek pandeminin değişken seyri gerekse bireylerin baş etme becerileri, sürece alışmaları nedeni ile olumlu; yetersiz destek kaynakları, sürecin uzaması ve kayıplara bağlı yaşlar nedeniyle olumsuz yönde gelişme yaşanmış olabilir. Bu nedenle bu araştırmanın sonuçları, araştırmanın yürütüldüğü dönem (Nisan 2020) ve bölge (Marmara Bölgesi) bağlamında değerlendirilmelidir.

Beyannameler

Etik Onay ve Katılma İzni

Çalışmaya katılmayı kabul eden tüm katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Bu çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için şkdar niversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan /61351342/2020/196 izin alınmıştır.

Yayın İzni

Uygulanamaz.

Veri ve Materyallerin Mevcudiyeti

Uygulanamaz.

ıkar atışması

Yazarlar çıkar atışması olmadığını beyan eder.

Finansman

Uygulanamaz.

Yazar Katkıları

Çalışma BÖ'nün tezinden üretilmiştir. Tez danışmanı GHS'dir. Veri toplama ve analizinde HÜ katkı sağlamıştır. Tüm yazarlar makalenin son halini okumuş ve onaylamıştır.

Kaynaklar

- Alakuş, T. B., & Türkoğlu, İ. (2019). Feature selection with sequential forward selection algorithm from emotion estimation based on EEG signals. *Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 23(6), 1096-1105. <https://doi.org/10.16984/saufenbilder.501799>
- Barber, S. J., & Kim, H. (2021). COVID-19 Worries and Behavior Changes in Older and Younger Men and Women. *The journals of gerontology. Series B, Psychological sciences and social sciences*, 76(2), e17–e23. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbaa068>
- Bardeen, J. R., Tull, M. T., Stevens, E. N., & Gratz, K. L. (2014). Exploring the relationship between positive and negative emotional avoidance and anxiety symptom severity: the moderating role of attentional control. *Journal of behavior therapy and experimental psychiatry*, 45(3), 415–420. <https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2014.04.006>
- Bayrak, N. G., Uzun, S., & Kulakaç, N. (2021). The relationship between anxiety levels and anger expression styles of nurses during COVID-19 pandemic. *Perspectives in psychiatric care*, 57(4), 1829–1837. <https://doi.org/10.1111/ppc.12756>
- Both, L. M., Zoratto, G., Calegari, V. C., Ramos-Lima, L. F., Negretto, B. L., Hauck, S., & Freitas, L. H. M. (2021). COVID-19 pandemic and social distancing: economic, psychological, family, and technological effects. *Trends Psychiatry Psychother*, 43 (2), <https://doi.org/10.47626/2237-6089-2020-0085>
- Briguglio, M., Giorgino, R., Dell'Osso, B., Cesari, M., Porta, M., Lattanzio, F., Banfi, G., & Peretti, G. M. (2020). Consequences for the Elderly After COVID-19 Isolation: FEaR (Frail Elderly amid Restrictions). *Frontiers in Psychology*, 11. <https://doi.org/ARTN 565052 10.3389/fpsyg.2020.565052>
- Bjelland, I., Krokstad, S., Mykletun, A., Dahl, A. A., Tell, G. S., & Tamsb, K. (2008). Does a higher educational level protect against anxiety and depression? The HUNT study. *Social science & medicine*, 66(6), 1334-1345. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2007.12.019>
- Carpenter, R. W., Stanton, K., Emery, N. N., & Zimmerman, M. (2020). Positive and Negative Activation in the Mood Disorder Questionnaire: Associations With Psychopathology and Emotion Dysregulation in a Clinical Sample. *Assessment*, 27(2), 219–231. <https://doi.org/10.1177/1073191119851574>
- Chen, S., Cheng, Z., & Wu, J. (2020). Risk factors for adolescents' mental health during the COVID-19 pandemic: a comparison between Wuhan and other urban areas in China. *Globalization and health*, 16(1), 96. <https://doi.org/10.1186/s12992-020-00627-7>
- Chin, B., Murphy, M.L., Janicki-Deverts, D., & Cohen, S. (2017). Marital status as a predictor of diurnal salivary cortisol levels and slopes in a community sample of healthy adults. *Psychoneuroendocrinology*, 78, 68–75. <https://doi.org/10.1016/j.psyneuen.2017.01.016>
- Cohen, S., & Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310–357. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/3901065>
- Doğan, Y., & Özdevecioğlu, M. (2009). pozitif ve negatif duygusalığın çalışanların performansları üzerindeki etkisi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(18), 165-190.
- Fuller, T. D., Edwards, J. N., Vorakitphokatorn, S., & Sermisri, S. (1996). Chronic stress and psychological well-being: evidence from Thailand on household crowding. *Soc Sci Med*, 42(2), 265-280. [https://doi.org/10.1016/0277-9536\(95\)00089-5](https://doi.org/10.1016/0277-9536(95)00089-5)
- Fortaleza, C., Guimarães, R. B., de Almeida, G. B., Pronunciate, M., & Ferreira, C. P. (2020). Taking the inner route: spatial and demographic factors affecting vulnerability to COVID-19 among 604 cities from inner São Paulo State, Brazil. *Epidemiology and infection*, 148, e118. <https://doi.org/10.1017/S095026882000134X>
- Gao, J., Zheng, P., Jia, Y., Chen, H., Mao, Y., Chen, S., Wang, Y., Fu, H., & Dai, J. (2020). Mental health problems and social media exposure during COVID-19 outbreak. *PLoS One*, 15(4), e0231924. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0231924>
- Gençöz, T. (2000). Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(46), 19-26.
- Gerrig, R. J., Zimbardo, P. G., Campbell, A. J., Cumming, S. R., & Wilkes, F. J. (2012). *Psychology and life*, 20.
- Hızlı-Sayar, G., Ünübol, H., Tarhan, N. (2020a). COVID-19 Türkiye Araştırması Sonuç Raporu (Korkular, Kaygılar, Olgunlaşma). *Üsküdar Üniversitesi Yayınları*-28.
- Hızlı-Sayar, G., Ünübol, H., Tutgun-Ünal, A., & Tarhan, N. (2020b). Salgın Hastalık Kaygı Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 12, (1), 382-397. <https://doi.org/10.18863/pgy.803145>
- Jiao, W. Y., Wang, L. N., Liu, J., Fang, S. F., Jiao, F. Y., Petteoello-Mantovani, M., & Somekh, E. (2020). Behavioral and Emotional Disorders in Children during the COVID-19 Epidemic. *The Journal of pediatrics*, 221, 264–266.e1. <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2020.03.013>
- Kahler, C. W., Daughters, S. B., Leventhal, A. M., Rogers, M. L., Clark, M. A., Colby, S. M., Boergers, J., Ramsey, S. E., Abrams, D. B., Niaura, R., & Buka, S. L. (2009). Personality, psychiatric disorders, and smoking in middle-aged adults. *Nicotine Tob Res*, 11(7), 833-841. <https://doi.org/10.1093/ntr/ntp073>
- Kiecolt-Glaser, J. K., & Newton, T. L. (2001). Marriage and health: his and hers. *Psychological bulletin*, 127(4), 472–503. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.127.4.472>
- Klaser, K., Thompson, E. J., Nguyen, L. H., Sudre, C. H., Antonelli, M., Murray, B., Canas, L. S., Molteni, E., Graham, M. S., Kerfoot, E., Chen, L., Deng, J., May, A., Hu, C., Guest, A., Selvachandran, S., Drew, D. A., Modat, M., Chan, A. T., Wolf, J., Spector, T. D., Hammers, A., Duncan, E. L., Ourselin, S., & Steves, C. J. (2021). Anxiety and depression symptoms after COVID-19 infection: results from the COVID Symptom Study app. *medRxiv*. <https://doi.org/10.1101/2021.07.07.21260137>
- Kotov, R., Gamez, W., Schmidt, F., & Watson, D. (2010). Linking “big” personality traits to anxiety, depressive, and substance use disorders: a meta-analysis. *Psychological bulletin*, 136(5), 768. <https://doi.org/10.1037/a0020327>
- Kowal, M., Coll-Martin, T., Ikizer, G., Rasmussen, J., Eichel, K., Studzinska, A., Koszalkowska, K., Karwowski, M., Najmussağib, A., Pankowski, D., Lieberoth, A., & Ahmed, O. (2020). Who is the Most Stressed During the COVID-19 Pandemic? Data From

- 26 Countries and Areas. *Appl Psychol Health Well Being*, 12(4), 946-966. <https://doi.org/10.1111/aphw.12234>
- Lacroix, V. (2012). *All about Pandemics (epidemic of Infectious Disease)*. University Publications.
- Lam, K., Lu, A. D., Shi, Y., & Covinsky, K. E. (2020). Assessing Telemedicine Unreadiness Among Older Adults in the United States During the COVID-19 Pandemic. *Jama Internal Medicine*, 180(10), 1389-1391. <https://doi.org/10.1001/jamainternmed.2020.2671>
- Li, S., Wang, Y., Xue, J., Zhao, N., & Zhu, T. (2020). The Impact of COVID-19 Epidemic Declaration on Psychological Consequences: A Study on Active Weibo Users. *International journal of environmental research and public health*, 17(6), 2032. <https://doi.org/10.3390/ijerph17062032>
- Mazza, C., Ricci, E., Biondi, S., Colasanti, M., Ferracuti, S., Napoli, C., & Roma, P. (2020). A nationwide survey of psychological distress among Italian people during the COVID-19 pandemic: immediate psychological responses and associated factors. *International journal of environmental research and public health*, 17(9), 3165. <https://doi.org/10.3390/ijerph17093165>
- Miech, R. A., & Shanahan, M. J. (2000). Socioeconomic status and depression over the life course. *Journal of Health and Social Behavior*, 41(2), 162-176. <https://doi.org/10.2307/2676303>
- Mongey, S., & Weinberg, A. (2020). Characteristics of workers in low work-from-home and high personal-proximity occupations. Becker Friedman Institute for Economic White Paper.
- Morrison, A. S., Mateen, M. A., Brozovich, F. A., Zaki, J., Goldin, P. R., Heimberg, R. G., & Gross, J. J. (2016). Empathy for positive and negative emotions in social anxiety disorder. *Behaviour research and therapy*, 87, 232-242. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2016.10.005>
- Olagoke, A. A., Olagoke, O. O., & Hughes, A. M. (2020). Exposure to coronavirus news on mainstream media: The role of risk perceptions and depression. *Br J Health Psychol*, 25(4), 865-874. <https://doi.org/10.1111/bjhp.12427>
- Pieh, C., Budimir, S., & Probst, T. (2020). The effect of age, gender, income, work, and physical activity on mental health during coronavirus disease (COVID-19) lockdown in Austria. *J Psychosom Res*, 136, 110186. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2020.110186>
- Prowse, R., Sherratt, F., Abizaid, A., Gabrys, R. L., Hellemans, K. G. C., Patterson, Z. R., & McQuaid, R. J. (2021). Coping With the COVID-19 Pandemic: Examining Gender Differences in Stress and Mental Health Among University Students. *Front Psychiatry*, 12, 650759. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2021.650759>
- Rahman, S., Montero, M. T. V., Rowe, K., Kirton, R., & Kunik, F. (2021). Epidemiology, pathogenesis, clinical presentations, diagnosis and treatment of COVID-19: a review of current evidence. *Expert Review of Clinical Pharmacology*, 14(5), 601-621. <https://doi.org/10.1080/17512433.2021.1902303>
- Ribeiro, Í. J., Pereira, R., Freire, I. V., de Oliveira, B. G., Casotti, C. A., & Boery, E. N. (2018). Stress and quality of life among university students: A systematic literature review. *Health Professions Education*, 4(2), 70-77. <https://doi.org/10.1016/j.hpe.2017.03.002>
- Sadeh, N., Miller, M. W., Wolf, E. J., & Harkness, K. L. (2015). Negative emotionality and disconstraint influence PTSD symptom course via exposure to new major adverse life events. *Journal of Anxiety Disorders*, 31, 20-27. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2015.01.003>
- Schoonbroodt, A. (2018). Parental child care during and outside of typical work hours. *Review of Economics of the Household*, 16(2), 453-476. <https://doi.org/10.1111/1468-5914.00196>
- Stanton, K., Gruber, J., & Watson, D. (2017). Basic dimensions defining mania risk: A structural approach. *Psychological Assessment*, 29(3), 304-319. <https://doi.org/10.1037/pas0000337>
- Tyler, C. M., McKee, G. B., Alzueta, E., Perrin, P. B., Kingsley, K., Baker, F. C., & Arango-Lasprilla, J. C. (2021). A Study of Older Adults' Mental Health across 33 Countries during the COVID-19 Pandemic. *International journal of environmental research and public health*, 18(10), 5090. <https://doi.org/10.3390/ijerph18105090>
- Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C.S., Ho, R.C., (2020a). Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 17 (5), 1729. <https://doi.org/10.3390/ijerph17051729>.
- Wang, C., Pa, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., McIntyre, R. S., Choo, F. N., Tran, B., Ho, R., Sharma, V. K., & Ho, C. (2020). A longitudinal study on the mental health of general population during the COVID-19 epidemic in China. *Brain, behavior, and immunity*, 87, 40-48. <https://doi.org/10.1016/j.bbi.2020.04.028>
- Watson, D., Clark, L. A., & Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: the PANAS scales. *Journal of personality and social psychology*, 54(6), 1063-1070.
- WHO, <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-generals-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19-11-march-2020>, Erişim Tarihi 2.4.2020.
- Yang, L., Wang, L., & Dai, X. (2021). Rural-urban and gender differences in the association between community care services and elderly individuals' mental health: a case from Shaanxi Province, China. *BMC health services research*, 21(1), 106. <https://doi.org/10.1186/s12913-021-06113-z>
- Young, K. S., Sandman, C. F., & Craske, M. G. (2019). Positive and Negative Emotion Regulation in Adolescence: Links to Anxiety and Depression. *Brain sciences*, 9(4), 76. <https://doi.org/10.3390/brainsci9040076>
- Yüksel, B. (2014). Kaygı belirtilerini açıklamada bağlanma, pozitif ve negatif duygu düzenleme ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkiyi bütünleyici model arayışı. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Zamarro, G. (2020). Family labor participation and childcare decisions: the role of grannies. *SERIEs*, 11 (3), 287-312.
- Zamarro, G., & Prados, M. J. (2021). Gender differences in couples' division of childcare, work and mental health during COVID-19. *Rev Econ Househ*, 1-30. <https://doi.org/10.1007/s11150-020-09534-7>.